

Pohjanmaan hyvinvointialueen eteläisen alueen ympärivuorokautinen palveluasuminen 2025–2026

Aluehallitus 16.09.2024 § 188

4704/00.01.02.01/2024

Valmistelija Vähäkangas Pia
Pellfolk Tony
Koskela Marketta
Björkqvist Monika
Lisätietoja: puhelinnumero: 06 218 1111 (vaihde), etunimi.sukunimi@ovph.fi

Taustaa

Ympärivuorokautinen palveluasuminen on (SHL 21c §) asumista hoivakodissa, palvelukodissa tai vastaavassa asumisyksikössä, jossa henkilöllä on asunto ja jossa hän saa asumisyksikön henkilöstöltä viipymättä ja vuorokaudenajasta riippumatta hoitoa ja huolenpitoa myös äkilliseen tarpeeseensa. Kohderyhmänä ovat henkilöt, jotka tarvitsevat päivittäin vuorokaudenajasta riippumatta jatkuvaa hoitoa ja huolenpitoa tai vaativaa ammatillista hoitoa, jonka järjestäminen kotihoitona, omaishoitona, perhehoitona tai muulla tavalla ei ole mahdollista tai asiakkaan edun mukaista. Ympärivuorokautista palveluasumista järjestetään pitkäaikaisesti tai lyhytaikaisesti. Se voi olla tilapäistä tai säännöllisesti toistuvaa. Pohjanmaan hyvinvointialueella on tällä hetkellä (1.8.2024) 1855 ympärivuorokautista palveluasumispaikkaa. Näissä asukkaat asuvat pitkäaikaisesti. Yksiköiden käyttöaste vaihtelee 89,7 %:n ja 102,5 %:n välillä. Lyhytaikaista ympärivuorokautista palveluasumista (=intervallihoido) järjestetään alueella seitsemässä yksikössä. Tätä varten on varattu 106 paikkaa.

Pohjanmaan hyvinvointialueen eräänä palvelustrategisena tavoitteena on se, että 93 % 75 vuotta täyttäneistä asuu kotona vuonna 2025. Vaikka Pohjanmaalla on kansalliseen tasoon verrattuna terveempi väestö, käyttävät ikäihmiset enemmän palveluita kuin vastaava ikäryhmä valtakunnallisesti ja harvempi 75 vuotta täyttänyt asuu kotona (2023: Pohjanmaa 91,8 % versus koko Suomi 93 %). Jotta yhä useampi voi asua kotona, on lisätty ennaltaehkäiseviä ja kotona asumista edistäviä palveluita, kuten kotikuntoutusta, kotisairaaloimintaa ja päivystyksen liikkuvan sairaanhoitajan palveluja. Intervallihoidon käyttäjäkuntaa on laajennettu. Yhteisöllisen asumisen suunnitelmat etenevät myös.

Ikäihmisten palvelutuotantoa voidaan tarkastella peittävyysnä. Sotkanet.fi kuvaa ympärivuorokautisen palveluasumisen peittävyttä laskemalla 75 vuotta täyttäneiden henkilöiden osuutta ja määrää tietyssä poikkileikkauksajankohtana (31.12. 2023). Tämän laskelman mukaan Pohjanmaan hyvinvointialueen ympärivuorokautisen palveluasumisen peittävyys on 7,5 % (1601 henkilöä). Kansallinen vertailulukku on 6,4 %.

Hyvinvointialueiden välisissä vuoropuheluissa käytetään ympärivuorokautisen palveluasumisen peittävyyslaskelmissa paikkamääriä, jolloin peittävyysluku on suhteessa korkeampi, koska oletuksena on 100 %:n käyttöaste. Myös tässä vertailussa Pohjanmaan hyvinvointialueen peittävyysluku 8,7 % (1855 paikkaa) on hyvinvointialueiden korkeimmasta päästä (kansallinen keskiarvo 6 %). Hyvinvointialueet ovat pääosin asettaneet paikkamäärien peittävyystavoitteiksi 5,8–6 %.

Asumispalveluissa tehtävät rakennemuutokset ja paikkamäärien vähentäminen kansalliselle tasolle ovat tärkeimmät Pohjanmaan hyvinvointialueen palveluita tarkasteltaessa ja jotta toimintaa voidaan suunnata tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman linjausten mukaisesti. Yhden oman ympärivuorokautisen noin 20-paikkaisen palveluasumisyksikön vuositaso nettokustannukset (budjetin 2024 mukaan) sijoittuvat 1,3–1,8 miljoonan välille. Yt-neuvottelut, jotka ovat parasta aikaa käynnissä, päättyvät 13.9.2024. Seuraavat yt-neuvottelut aloitetaan syyskuun loppupuolella.

Ehdotus

Koska Pohjanmaan hyvinvointialueella on terveempi väestö, ehdotetaan, että Pohjanmaan hyvinvointialue asettaa asumisen peittävyystavoitteet vähintään samalle tasolle kuin kansalliset keskiarvot. Paikkamäärien vähentäminen koskee sekä omaa että yksityistä palvelutuotantoa. Ympäri vuorokautisen palveluasumisen paikkamäärien vähentämiseen liittyvä muutosprosessi toteutetaan vaiheittain. **Muutos on osa Tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelmaa 2025–2026 ja se aloitetaan 1.1.2025.** Koska muutosprosessi etenee hitaasti, ehdotetaan vaiheittaista paikkamäärien vähentämistä, jonka avulla saavutetaan noin 7 %:n paikkapeittävyystaso vuoden 2026 lopussa. **Kyseinen 7 %:n paikkapeittävyys on linjassa valtuuston hyväksymän (11.3.2024 §8) kotona asumista koskevan tavoitteen kanssa** (93 % 75 vuotta täyhteistä asuu kotona 2025).

Paikkamäärien vähentäminen toteutetaan asiakaslähtöisesti. Paikkamäärien vähentäminen toteutetaan siten, että henkilö, jolle on myönnetty paikka, ei jää ilman palveluasumispaikkaa. Muutoksen läpivienti etenee hitaasti, koska asukkaiden keskimääräinen hoitoaika ympärivuorokautisessa palveluasumisessa on yli kaksi vuotta. Muutos etenee myös eriaikaisesti eri yksiköissä.

Ympäri vuorokautisen palveluasumisen jonot 2023–2024						
	Henkilöitä jonossa			Jonotusaika kuukausina, vaihteluvälit		
	Tammi-kesäkuu		Heinä-elokuu	Tammi-kesäkuu		Heinä-elokuu
Alueet	2023	2024	2024	2023	2024	2024
Pohjoinen	35	21	24	1,4–3,3	0,6–1,7	0–2,1
Keskinen	97	81	66	1,7–2,5	0,9–2,5	0,2–2,4
Eteläinen	34	51	28	0–3,3	0,4–6,3	0–6,1

Pohjanmaan hyvinvointialueen eteläisen alueen ympärivuorokautinen palveluasuminen ja toimenpiteet

Muutosehdotus vuosille 2025–2026 on, että omia ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkoja vähennetään noin 35–40. Loput palveluasumispaikkojen vähennykset voidaan toteuttaa vähentämällä palveluasumispaikkoja koskevia ostopalveluita.

Ympäri vuorokautisen palveluasumisen osalta on ostopalvelujen käyttö alueella suhteellisen vähäistä (5 %). Alueella suunnitellaan useamman yksikön rekisteröintiä yhteisölliseksi asumiseksi vuoden 2025 alusta. Intervallihoidon keskittäminen on meneillään.

Ikäihmisten ympärivuorokautinen palveluasuminen 2025–2026 - ehdotetut toimenpiteet		
Alueet	Nykyinen paikkatilanne 1.8.2024 (omat ja osto)	Paikkamäärien vähentäminen 2025–2026
Eteläinen: <i>Maalahti</i> <i>Korsnäs</i> <i>Närpiö</i> <i>Kaskinen</i> <i>Kristiinankaupunki</i>	Asumispaikkoja 343 (omat 325, osto 18), paikkapeittävyys on 8,3 %	54 paikan vähentämistarve, jos paikkapeittävyys on 6 % vuoteen 2030 2025–2026: vähenee n. 35–40 omaa paikkaa 2027: Noin 15 ostopaikan vähentämistarve
Koko Pohjanmaan alue	1855 paikkaa, paikkapeittävyys 8,5 %	2025–2026: vähenee 235 paikkaa, jolloin paikkapeittävyys on 7 % vuonna 2026 2027: vähentämistarve 81 paikkaa

Vaikutusten arviointi – yleinen taso

Hyvinvointialueen ympärivuorokautisen palveluasumisen (20 paikkaa) nettokustannukset (budjetti 2024) ovat vuositasolla keskimäärin noin 1,46 miljoonaa. Kustannuksiin vaikuttavat mm. henkilöstömitoitus, yksikön koko, käyttöaste, logistiikka, vuokratkustannukset ja yksikön sijoittuminen esimerkiksi osana isompaa palvelukokonaisuutta. Myös henkilöstön saatavuudella on vaikutusta siihen, kuinka optimaalisesti paikat ovat käytössä.

RAI-tiedon perusteella (1.8.2024) voidaan todeta, että asiakkaiden hoitoisuustaso on Pohjanmaan hyvinvointialueella edelleenkin hieman alhaisempi verrattuna kansalliseen keskiarvoon erityisesti keskisen ja eteläisen alueella. Pohjoisella alueella asiakasrakenteen hoitoisuustaso vastaa kansallista keskitasoa. Kevyempi hoitoisuus vaikuttaa siihen, että asukkaiden vaihtuvuus ympärivuorokautisessa palveluasumisessa on todennäköisesti hitaampaa.

Ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkamäärien vähentäminen edellyttää ikäihmisten palveluketjujen ja -prosessien edelleen tehostamista. Kotihoidon saatavuudella ja vaikuttavuudella on merkitystä kotona asumisen edistämisessä.

Riskit

Ympärivuorokautisen palveluasumisen riskejä voidaan tarkastella asiakkaan, asiakas- ja potilasturvallisuuden, palveluihin ohjautumisen, palvelutuotannon ja kiinteistöön liittyvien riskitekijöiden kannalta. Paikkamäärien vähentämiseen liittyvät keskustelut voivat lisätä ikäihmisten kokemaa turvattomuuden tunnetta. Välittömänä riskinä voidaan nähdä palveluja odottavien määrän lisääntyminen. Vaikka paikkamääriä on 2023–2024 vähennetty, näyttää siltä, että jonottavien määrä on vähentynyt. Hyvinvointialue on viime vuosina panostanut niiden ennaltaehkäisevien palveluiden lisäämiseen, joilla voidaan tukea turvallista kotona asumista.

Yksiköiden sulkeminen edellyttää muutoksia palveluihin ohjautumisen prosesseissa, monialaisessa toiminnassa ja yhteistyökuvioissa. Riskinä voi olla se, että palveluihin ohjautumisen toimintamallit pysyvät ennallaan. Koska ikäihmiset käyttävät usein sekä terveydenhuollon että sosiaalihuollon palveluita, on yksilöllinen ja tavoitteellinen sekä kuntoutumista edistävä hoito-/palvelusuunnitelma keskiössä, kun ennaltaehkäistään ohjautumista raskaampiin palveluihin. Asiakas- ja potilasturvallisuuden näkökulmasta on tärkeää, että kuntoutumista edistävä toimintamalli juurrutetaan kaikkiin ikäihmisten palveluja tuottaviin yksiköihin, jotta vältytään siitä, että henkilön toimintakyky heikkenee liikkumattomuuden seurauksena. Aktivoivan toimintamallin käyttöönotto palveluissa on eräs hyvinvointialueen kehittämishankkeista tällä hetkellä.

Vaikutusten arviointi – eteläinen alue

Taloudellisen säästön saaminen koti- ja asumispalvelujen toimialalla vaatii siirtymistä raskaammista palveluista kevyempiin. Siirtyminen ympärivuorokautisesta palveluasumisesta kotiin vietävään hoitoon ja palveluun ja yhteisölliseen asumiseen arvioidaan realistiseksi muiden hyvinvointialueiden peittävyystasoon verrattuna. Riskinä on, että muutoksen toteutusaikana lisääntyy tilapäisesti niiden asiakkaiden määrä, joille on myönnetty asumispaikka, mutta jotka eivät ole vielä saaneet sitä. Koska ympärivuorokautisen palveluasumisen keskimääräinen asumisaika on yli 2 vuotta, ei muutosta voida toteuttaa kovin lyhyessä ajassa. Eteläisen alueen ympärivuorokautisen palveluasumisen asukkaiden hoitoisuusaste (RAI tieto 2024) on hieman alhaisempi kansalliseen tasoon verrattuna, jolloin voidaan olettaa, että vaihtuvuus yksiköissä on hitaampaa. Nykyisissä palveluasumispaikoissa asuville asiakkaille tulee taata vastaava asumispaikka. Ehdotettu muutos täytyy toteuttaa dynaamisesti ja hallitusti hoito- ja palveluketjun kuormittumisen välttämiseksi.

Hyvinvointialuejohtaja Kinnunen Marina

ehdottaa, että hallitus tutustuu seuraaviin Pohjanmaan hyvinvointialueen eteläistä aluetta koskeviin muutosehdotuksiin:

- vähennetään n. 35-40 ympärivuorokautista palveluasumispaikkaa 2025–2026, jolloin noin 7 %:n paikkapeittävyystaso saavutetaan vuoteen 2026 loppuun mennessä osana Tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman toimeenpanoa. Tarkempi esitys annetaan hallituksen kokouksessa 21.10.2024.

ehdottaa, että aluehallitus, 21.10.2024 jälkeen, ennen lopullista päätöstä, päättää pyytää eteläisen alueen kunnilta lausunnot ja toteuttaa väestölle suunnatun kyselyn alueen palveluverkkomuutoksista osana Tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelmaa 2025–2026.

Päätös:

Ehdotus hyväksyttiin seuraavin lisäyksin ja muutoksin:

Jäsen Mervi Rantala ehdotti, että asiaa täydennetään tilastoilla siitä, miten 80-vuotiaiden lukumäärä hyvinvointialueella muuttuu vuosina 2025–2030, ennen kuin asia lähetetään lausunnotokierrokselle. Peter Sjökvist kannatti ehdotusta, minkä jälkeen hallitus hyväksyi ehdotuksen yksimielisesti.

Jäsen David Pettersson ehdotti, että palveluasumispaikkojen määrän vähentäminen ei tapahdu nopeammin kuin yhteisöllisen asumisen paikkojen lisääminen. Ehdotus ei saanut kannatusta, joten se raukesi.

Jäsen Hans-Erik Lindqvist ehdotti tämän jälkeen seuraavaa lisäystä päätökseen: ”Hallitus painottaa, että yhteisöllisen asumisen paikkoja on tärkeää lisätä mahdollisimman pian, jotta ympärivuorokautisen asumispalvelun vähentäminen voidaan toteuttaa hallitusti.” Jäsenet Rainer Bystedt ja Peter Sjökvist kannattivat ehdotusta, minkä jälkeen aluehallitus hyväksyi ehdotuksen.

Teknisenä korjauksena valmistelusta poistettiin seuraavat tekstit ennen tulevia käsittelyvaiheita: ”Ympärivuorokautisen palveluasumisen pitkän aikavälin peittävyystaso ehdotetaan asetettavaksi 6 %:iin vuoteen 2030, jotta kansallinen tavoitetaso saavutetaan. Ehdotetulla peittävyysasteella (6 %) tulisi vähentää noin 316 paikkaa, jolloin käytössä olisi 1537 ympärivuorokautista palveluasumispaikkaa vuonna 2030.” sekä ”Jotta 6%:n paikkapeittävyys saavutetaan vuonna 2030, on tärkeää jatkaa paikkamäärien vähentämistä 2027.”